

Motto:

*Největším luxusem dnešní doby je být mimo dosah.
A během chvil off-line tu pro něco nebo pro někoho opravdově být.*

Miriam Meckelová

III.
Tematické dny

Zvuk nebo hluk?

ZVUK NEBO HLUK?

Námět na tematický Den Země, Den uvědomění si hluku nebo Den proti hluku.

V průběhu dne žáci prožijí aktivity, které je vedou k pochopení hluku jako nevídané, nepřetržitě působící součásti našeho životního prostředí. Hluk je pojímán jako negativní důsledek lidské činnosti a našeho životního stylu, který ohrožuje zdraví člověka a narušuje celkovou rovnováhu životního prostředí.

Do protikladu ke hluku jsou zařazeny aktivity, ve kterých žáci vnímají krásu zvuků přírody i hudby a význam zvuků pro náš život. Součástí dne jsou také aktivity, které mají za cíl upozornit žáky na dar sluchu a přiblížit jim svět nevidomých a neslyšících.

Při přípravě tematického dne lze využít a propojit jen vybrané aktivity.

Tematický den, FZŠ Hájkova, Olomouc

Den proti hluku, FZŠ Hájkova, Olomouc

Informace pro učitele

Den uvědomění si hluku (International Noise Awareness Day) navazuje na Mezinárodní den proti hluku (vyhlašuje ho Světová zdravotnická organizace) a má za úkol upozornit na negativní dopad dlouhodobého působení hluku na lidský organismus.

Nejedná se pouze o tradiční hluk z továren a dopravy, ale i tzv. hudební hluk, který zatěžuje naše životní prostředí hudbou reprodukovanou proti vůli nezúčastněných osob. Hudba nevhodným užíváním ztrácí smysl a stává se součástí akustického smogu. Velmi výrazná je také hlasitost televizních reklam. Hluk působí škodlivě nejen na sluchový analyzátor, ale i na řadu dalších funkcí lidského organismu.

Zelený čtvrtek je podle křesťanské tradice dnem, kdy „odletí zvony do Říma a nastane ticho“. My všichni žijeme v hlučném prostředí zbytečně a tento den je tedy dnem, kdy máme hledat ticho.

Český Den uvědomění si hluku vyhlašovalo od roku 1996 sdružení Hudekos. Sdružení aktuálně oznámilo, že v roce 2012 se Den uvědomění proti hluku konal naposled. Důvodem je nepochopení a nezájem ze strany většinové české společnosti, která si ticha neváží a negativní dopady hluku jí vlastně nevadí.

(<http://www.zapnimozek.cz/dnes-si-doprejte-luxus-jmenem-ticho>)

Hudebně-ekologické sdružení **Hudekos** sdružovalo specialisty v oboru hudby, akustiky, lékařství, ekologie, psychologie, ale i laické přátele hudby. Shromažďovalo odborné materiály, fakta a argumenty, poskytovalo informace a metodickou pomoc zájemcům o tuto problematiku.

CÍL: Žáci popíší negativní vliv hluku na lidské zdraví.

Žáci vyjmenují zásady šetrného „zacházení“ se svým sluchem, popíší, jak se lze chránit nadměrné hlukové zátěži.

Žáci argumentují proti nadměrné hlukové zátěži.

Žáci prožijí různé podoby zvuku, aktivní naslouchání a ztišení.

Žáci vysvětlí význam sluchu pro zdravé i hendikepované lidi.

ČAS: 6 vyučovacích hodin.

PŘEHLED AKTIVIT TEMATICKÉHO DNE:

Aktivita	Metoda/forma	Čas	Pomůcky – složka – DVD 1
1. Zvuk nebo hluk?	EVOKACE Poslech a diskuze o skladbách	5 minut	Soubor se skladbami Pendereckého, PC s reproduktory
2. Jak se cítíš aneb má očekávání	EVOKACE Vyjádření pocitů gestem, pohybem	5 minut	Žádné
3. Zvukové bingo	UVĚDOMĚNÍ SI Soutěž pro skupiny, poznávání zvuků z různých prostředí a témat	20 minut	Soubor zvuků z filmů, zvuky běžných činností, PL 1 – Zvukové bingo, Soubor zvuků bingo, Text 1 – Odkazy na zvuky
4. Různé podoby zvuku	UVĚDOMĚNÍ SI Práce s textem ve skupinách, kritické čtení a interpretace podstaty obsahu, sdílení osobních zkušeností	30 minut	PL 2 – rozstříhané texty vytištěné na různobarevných papírech
5. Co šumí v mušli?	UVĚDOMĚNÍ SI Prožitková aktivita, hledání asociací a souvislostí	7 minut	Velká mušle
6. Zvuky noci	UVĚDOMĚNÍ SI Poslech a poznávání hlasů živočichů	15 minut	Soubor zvuků Zvuky noci, PC s reproduktory, tužky a papír do dvojic
7. Sluchové pexeso	UVĚDOMĚNÍ SI Hledání dvojic podle zvuků	5–7 minut	Krabičky např. od filmů naplněné různým materiálem
8. Netopýři	UVĚDOMĚNÍ SI Hra	10 minut	Šátek
9. Test slyšitelnosti	UVĚDOMĚNÍ SI Intenzivní naslouchání, diskuze o možné souvislosti poškození sluchu a životního stylu	10–15 minut	Soubor zvuků – test sluchu, PC s reproduktory
10. Nebezpečná hlasitost	UVĚDOMĚNÍ SI Pokus, ukázka z filmu a diskuze o možném poškození sluchu	15 minut (až 30 minut všechny aktivity)	Gumičky, chránič sluchu, PC s reproduktory pro ukázku filmu dle odkazu

Aktivita	Metoda/forma	Čas	Pomůcky
11. Význam zvuků pro život	UVĚDOMĚNÍ SI Hledání zdroje zvuků, orientace v prostoru podle zvuků, diskuze a sdílení pocitů	10–15 minut	Ozvučený míč, jednoduché rytmické nástroje, šátky
12. Komunikace bez zvuků	UVĚDOMĚNÍ SI Předávání sdělení bez zvuků – artikulace	10 minut	PL 3 – kartičky se slovy k artikulaci, kolíčky na připevnění
13. Umění naslouchat a význam ticha	UVĚDOMĚNÍ SI Individuální naslouchání a sdílení prožitku, přiřazování obrázků prostředí a decibelového vyjádření hlučnosti	20 minut	FK 6a–6j, Obrázky s různě hlučnými nebo tichými místy, PL 4 – kartičky Zdroje hluku a hlasitosti
14. Praktické měření hluku a práce s pracovním listem	UVĚDOMĚNÍ SI Praktické měření zvuků hlukoměrem, vyhledávání hlučných a tichých míst ve známém prostředí, diskuze o tom, jak chránit svůj sluch	30 minut	PL 5 – Zvuk – hluk, hlukoměr
15. Doprava jako zdroj hluku	UVĚDOMĚNÍ SI Diskusní aktivita a hledání řešení problému, argumentace	20 minut	PL 6, 7, 8 – texty do skupin
16. Závěrečná reflexe	REFLEXE T-graf: Zvuk pomocník – záškodník, poslech úryvku Ucho, kvíz ke Dni uvědomění si hluku	20 minut	Flipový papír a fixy nebo tabule a křída, PL 9, PL 10
Další náměty k tématu	Různé druhy aktivit dle výběru		PL 11, PL 12, PL 13

PRŮBĚH TEMATICKÉHO DNE (popis jednotlivých aktivit)

Organizace:

Organizace tematického dne záleží na počtu účastníků (zda se jedná o třídní, ročníkovou nebo celoškolskou záležitost) a také prostorových podmínkách školy.

Je možné, aby skupina dětí absolvovala postupně jednotlivé aktivity v navrženém pořadí, ale je také možno z nabízených aktivit vytvořit stanoviště, na kterých se budou postupně střídát zúčastněné skupiny.

Obě varianty byly vyzkoušeny v praxi a dobře fungují. První varianta byla ověřena ve formě třídního tematického dne a ve druhém případě byl Den uvědomění si hluku realizován jako Den otevřených dveří i s účastí rodičů.

Na podobnou akci můžeme pozvat rodiče například básničkou:

*Tuky, fuk, to je zvuk!
Zvuky pozná každý kluk.
Bum a prásk, třísk a krach,
z hluku mají ouška strach.*

Na úvod dnešního dne nás čeká hádanka.

1. Zvuk nebo hluk... i filharmonie může znít nepříjemně

CÍL: Žák slovně formuluje svoje pocity při poslechu hudby.

ČAS: 5 minut.

POMŮCKY: Soubor na DVD 1 se skladbami Pendereckého (lze také využít skladby Stravinského), PC s reproduktory

POPIS AKTIVITY:

Pustíme žákům krátkou hudební ukázkou a potom se zeptáme, co si myslí, že slyšeli. Byla to hudba nebo spíš nepříjemný hluk? Dále se ptáme, jaké pocity v nich ukázkou zanechala, a necháme žáky, aby své dojmy vyjádřili nahlas.

Informace pro učitele

Zvuk je z fyzikálního hlediska mechanické postupné podélné vlnění. Vlnění je chvění (vibrace) molekul vzduchu. Díky těmto vibracím se nepatrně mění tlak vzduchu, který pocítujeme na svých ušních bubínkách. Zachycený zvukový impuls je podnětem. Tyto podněty dráždí určitá místa mozku, což můžeme posoudit jako libý nebo nežádoucí účinek.

Dvě nejzákladnější charakteristiky zvuku jsou jeho **frekvence f** (Hz) a **hladina intenzity zvuku L** (dB), kterou můžeme pro jednoduchost nahradit „**hlasitostí**“.

Hlukem můžeme nazvat každý nechtěný zvuk, který má rušivý nebo obtěžující charakter, také pokud má škodlivé účinky bez ohledu na intenzitu. Pro někoho příjemný zvuk (např. jeho oblíbená hudba) je pro druhého obtěžující hluk.

Lidé jsou ke zvukovému znečištění prostředí různě citliví. Někteří lidé jsou schopni při velmi hlasité hudbě řešit rovnice, další by se v takovém prostředí nedokázali soustředit ani na domácí práce.

Muži obecně snášejí větší hluk lépe než ženy, ale když se potřebují soustředit, vadí jim i nižší hladina hluku. Seveřané se hluku vyhýbají, zatímco Italové jsou v hlučném prostředí jako ve svém živilu.

Tolerance vůči hluku má také emoční rozměr – míra naší snášenlivosti zvýšeného hluku je spojena s naším vztahem ke zdroji tohoto hluku. Jestliže hlasitě pláče kojeneček, vnímá jeho matka tento hluk jinak než sekačku, kterou právě zapnul nepříjemný soused.

2. Jak se cítíš aneb má očekávání

CÍL: Žák vyjádří svoje pocity pohybem těla (bez zvuku).

ČAS: 5 minut.

POMŮCKY: Žádné.

POPIS AKTIVITY:

Vyzveme žáky, aby zkusili vyjádřit své pocity, se kterými vstupují do tematického dne. A přesto, že (nebo právě proto?) se den bude týkat zvuků, vyzkoušíme si komunikaci bez zvuku.

K vyjádření svých očekávání a pocitů mohou žáci využít gesta, grimasy nebo pohyb svého těla.

3. Zvukové bingo

CÍL: Žák si uvědomuje, jak fungují zvukové asociace. Žák cvičí schopnost soustředit se a pozorně naslouchat.

MOTIVACE: Zvuky na nás působí prakticky nepřetržitě 24 hodin denně. Většinu z nich nevnímáme, ale ony na nás stejně podprahově působí. Mnoho zvuků tak máme spojeno s nějakou konkrétní situací, vzpomínkou nebo zážitkem. Na některé jsme dávno zapomněli a ony se vybaví při poslechu melodie, znělky, zvuku.

DOPORUČENÝ ČAS: 20 minut.

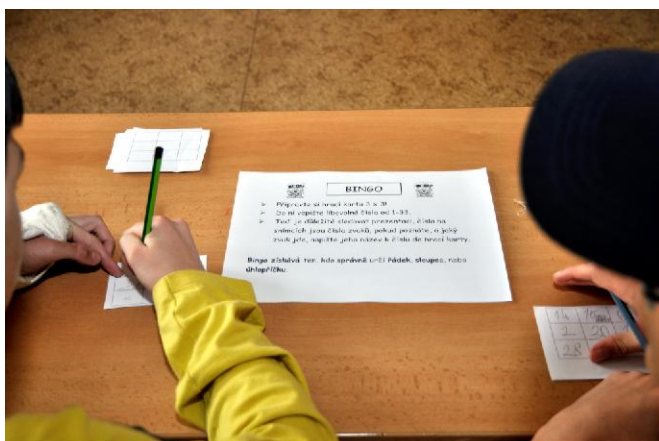
POMŮCKY: Soubor zvuků z filmů, zvuky běžných činností nebo prezentace Zvukové Bingo z DVD 1, pracovní list 1 – Zvukové Bingo, Text 1 – odkazy na zvuky.

POPIS AKTIVITY:

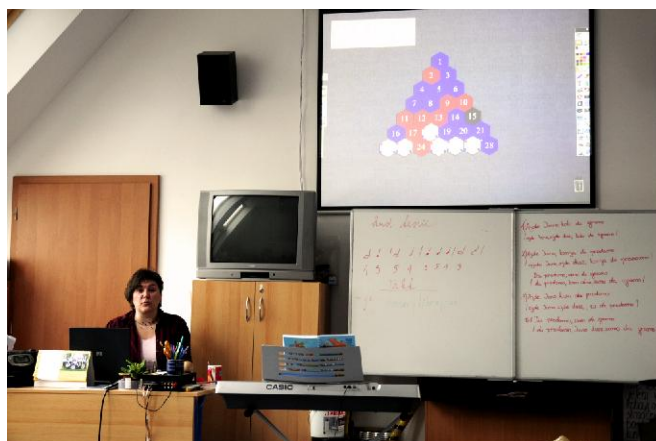
Každý žák dostane pracovní list 1 – čtverec s 3x3 políčky. Do políček každý žák napíše libovolná čísla od 1 do 33. Teď je důležité sledovat prezentaci, čísla na snímcích jsou čísla zvuků. Pokud poznáte, o jaký zvuk jde, napište jeho název k číslu do hrací karty. Bingo získává ten, kdo správně určí aspoň jeden řádek, sloupec nebo úhlopříčku.

VARIANTA PRO SKUPINY: AZ KVÍZ

Obdobný princip se využívá při hře AZ kvíz. Je třeba si připravit trojúhelníkové schéma s různými zvuky. Jde o ideální aktivitu pro interaktivní tabuli. Odkazy na zdroje zvuků najdete v přílohách Text 1.

Zvukové bingo, pokyny a PL, FZŠ Hájkova, Olomouc

AZ kvíz, FZŠ Hájkova, Olomouc

4. Různé podoby zvuku

CÍL: Žák vybere z textu klíčové sdělení a prezentuje ho spolužákům.
 Žák popíše různé podoby a účinky hluku.
 Žák uvede obdobné příklady z vlastní zkušenosti.

DOPORUČENÝ ČAS TRVÁNÍ: 30 minut.

POMŮCKY: Pracovní list 2 – rozstříhané texty vytištěné na různobarevných papírech.

POPIS AKTIVITY:

Žáci ve skupinách dostanou nadpisy k různým textům, které jsou většinou vybrané z novinových článků. Rozstříhané texty jsou schované ve třídě nebo vymezeném prostoru. Skupiny nejprve hledají všechny poschovávané části a text seskládají, přečtou. Domluví se na tom, co je podstatou sdělení. Krátce ve skupině prodiskutují jeho obsah a následně jej budou velmi stručně prezentovat ostatním.

Různé podoby zvuku

Skládání textů, FZŠ Hájkova, Olomouc

Texty k různým podobám zvuku

Zdroje:

Jak se bránit proti nadměrnému hluku. Ekolist.cz [online]. 2007 [cit. 2012-12-01]. ISSN 1802-9019. Dostupné z: <http://ekolist.cz/cz/zelena-domacnost/rady-a-navody/jak-se-branit-proti-nadmernemu-hluku>

Studie: oceány jsou pro velryby a delfíny moc hlučné. Aktuálně.cz [online]. 2007 [cit. 2012-12-01]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/priroda/clanek.phtml?id=616730>

Hluk bude trápit zase víc lidí, zvýší se limity. Deník.cz [online]. 2011 [cit. 2012-12-01]. Dostupné z: http://www.denik.cz/z_domova/hluk-bude-trapit-zase-20110106.html

Ryby stále více ohrožuje hluk vyvolaný člověkem. IHNEDE.cz [online]. 2010 [cit. 2012-12-01]. Dostupné z: <http://tech.ihned.cz/veda/c1-43988430-ryby-stale-vice-ohrozuje-hluk-vyvolany-clovekem>

Nová daň pro občany: větší hluk za levnější beton. Strana zelených [online]. 2010 [cit. 2012-12-01]. Dostupné z: <http://www.zeleni.cz/media/aktuality/nova-dan-pro-obcany-vetsi-hluk-za-levnejsi-beton/>

5. Co šumí v mušli?

CÍL: Žák naslouchá zvuku, hledá asociace, možné souvislosti.
Žák vysvětlí původ zvuku v mušli z fyzikálního hlediska.

MOTIVACE: Jedním z nejromantičtějších zvuků kolem nás je šumění způsobené přiložením mušle k uchu. Co slyšíme v mušli? Lidé říkají, že slyší moře, od kterého si mušli přivezli. Jenže moře v nich skutečně nešumí – tak co je tedy příčinou těchto zvuků?

DOPORUČENÝ ČAS TRVÁNÍ: 7 minut.

POMŮCKY: Velká mušle.

POPIS AKTIVITY:

Žáci sedí v kruhu, posílají si mušli a poslouchají zvuky uvnitř. Ptáme se jich, co slyšíme v mušli... Je to moře? Mluvíme o mušli, vysvětlujeme zjednodušeně princip zesilovače.

Informace pro učitele

Mušle se svými velice hladkými a poměrně tvrdými stěnami má ideální tvar jako zesilovač zvuku. Mušle představuje zvukový rezonátor, v němž rezonuje několik zvukových pásem. To jsou ty šумы, které pak slyšíme zesíleny jako zvuk moře, přiložíme-li mušli k uchu.

Za normálních okolností zesiluje všechny zvuky, ale my je neslyšíme, protože ji máme u ucha. Mušle na uchu tlumí všechny venkovní zvuky a my v ní slyšíme tiché šumění své vlastní krve. Kdybychom zůstali v absolutním tichu, slyšeli bychom tam dokonce tlukot vlastního srdce.

6. Zvuky noci

CÍL: Žáci rozpoznají živočicha podle zvuku.
Žáci vyjádří své zážitky a pocity spojené s nočními zvuky.

MOTIVACE: Už jste někdy byli v noci v lese? Liší se nějak noční les od lesa ve dne? Nebáli jste se neznámých zvuků?

Potmě nevidíme tak dobře jako ve dne a přepneme vnímání více na sluch... slyšíme i to, co ve dne nepostřehneme. Svět se zklidní a některé zvuky jsou výraznější a mohou být i děsivé. Co mohou znamenat různé zvuky živočichů v přírodě? Úlek, varování, lákání...?

Představme si, že jsme v nočním lese a zkusme odhadnout, jaká zvířata jdou právě kolem nás.

DOPORUČENÝ ČAS TRVÁNÍ: 15 minut.

POMŮCKY: DVD 1 – Zvuky noci, PC s reproduktory, tužky a papír do dvojic.

POPIS AKTIVITY:

Žáci ve dvojicích poznávají zvuky (hlasy) živočichů, které postupně pouštíme. Dvojice si ke každému hlasu zapisují svůj tip. Nikdo nic nekomentuje, po poslední ukázce provedeme společně kontrolu.

7. Sluchové pexeso

CÍL: Žák rozpozná stejnou barvu zvuku.
 Žák určí různé materiály podle zvuku.
 Žák využívá neverbální komunikaci ve spolupráci se spolužáky.

DOPORUČENÝ ČAS TRVÁNÍ: 5–7 minut.

POMŮCKY: Krabičky (například od léků, filmů nebo Kinder vajíček) s různým materiálem uvnitř (např.: různé druhy semínek, voda, kamínky a další materiály), vždy dvě nebo tři krabičky mají stejný obsah.

POPIS AKTIVITY:

Každý žák dostane malou krabičku s neznámým obsahem. Když krabičkou zahrká, ozve se zvuk pohybujícího se obsahu.

Každý žák nejprve odhaduje, co má v krabičce (svůj tip si nechá pro sebe) a potom se mlčky vydává po třídě a hledá spolužáky se stejným obsahem krabičky.

Ve vzniklé dvojici nebo trojici si sdělí své tipy a zkontrolují je opatrným otevřením krabičky.

Zvukové pexeso, FZŠ Hálkova, Olomouc

8. Netopýři

CÍL: Žák se orientuje podle sluchu.
 Žák vysvětlí pojem ultrazvuk, infrazvuk, princip echolokace.

MOTIVACE: Rozeznávání zvuků je důležité nejen pro lidi, ale také pro zvířata. Některá zvířata ovšem vydávají zvuky, které člověk neslyší, protože lidské ucho tyto zvuky není schopné zachytit. Víte, jak se říká tomuto zvuku? Znáte nějaké takové zvíře?

Například netopýři vydávají zvuk, který lidské ucho není schopno zachytit, tzv. ultrazvuk. Netopýři jsou vybaveni vnitřním sonarem, který vyhodnocuje odražený ultrazvuk a umožňuje tak netopýřovi orientaci ve tmě.

DOPORUČENÝ ČAS TRVÁNÍ: 10 minut.

POMŮCKY: Šátek.

POPIS AKTIVITY:

Začínáme v kruhu, všichni žáci stojí. Jeden žák (netopýř) má zavázané oči šátkem a jeho úkolem je dostat se z kruhu spolužáků do „netopýří jeskyně“. Jeskyně je mimo kruh a z kruhu vede jeden průchod (místo, kde nikdo nestojí).

Netopýř se orientuje echolokací, a to tak, že když tleskne směrem k někomu ze spolužáků stojících v kruhu, dotyčný mu odpoví také tlesknutím. To je pro netopýře informace, že před ním je neprůchodná stěna a netopýř se otáčí v kruhu a zkouší jiný směr.

Tímto způsobem najde průchod do jeskyně. Podle zájmu a času můžeme vyměnit více žáků. Po skončení hry se žáků ptáme, co vědí o ultrazvuku: Už jste slyšeli tento název? V jaké souvislosti?

Informace pro učitele

Echolokace je způsob orientace netopýřů a některých dalších živočichů (salangany, delfín, hmyzožravci). Je založený na vyhodnocování ozvěny vlastních zvukových signálů. Tímto se získají informace o poloze v prostoru. Netopýří pískot dosahuje až 20 000 kmitů za sekundu.

Sonar je nástroj, který umožňuje orientaci. Jeho dosah je 5–500 m a je ovlivněn teplotou a tlakem vzduchu. Ponorky se orientují podobně, využívají sonar, který počítá, za jak dlouho se vrátí odražený zvuk. Lidské ucho vnímá zvuky v intervalu 16 až 20 000 Hz.

Ultrazvuk je zvuk s frekvencí vyšší než 20 000 Hz. Pro lidstvo velmi užitečný jako:

- Pomocník lékaři: Ultrazvukové pulzy umí rozbít ledvinové kameny. Jejich vibrace roztříští kameny, ale nepoškodí okolní měkkou tkáň. Při ultrazvukovém vyšetření může lékař zkontrolovat, zda je dosud nenarozené dítě v pořádku. Obrázky dítěte z břicha maminky získává lékař pomocí přístroje podobného sonaru. Přístroj převádí zvukové vlny na obraz.
- Pomocník při čištění (mechanické narušování povrchu předmětu prudkým nárazem).
- Pomocník při výcviku psů: pes slyší zvuk až do 100 kHz, a tak slyší i ultrazvukovou píšťalku.

Infrazvuk je zvuk o frekvenci nižší než šestnáct hertzů.

Je to zvuk s tak nízkým kmitočtem, že ho lidské ucho neslyší. Hranice mezi infrazvukem a slyšitelností není přesná, ale je to cca 16–20 Hz. K dorozumívání ho používají např. hroši, aligátor, okapi nebo nosorožci. Člověk nevnímá infrazvuk sluchem, ale vibracemi. Infrazvuk mu může způsobit vážné zdravotní potíže, například infarkt nebo závratě.

9. Test slyšitelnosti

CÍL: Žák si na základě vlastní zkušenosti uvědomí nebezpečí poškození sluchu nešetrným chováním ke svým uším.

MOTIVACE: Ptáme se žáků: „*Jak je možné, že někdo určitý zvuk slyší a někdo ne?*“.

DOPORUČENÝ ČAS TRVÁNÍ: 10–15 minut.

POMŮCKY: DVD 1 – nahrávka zvuků na různých frekvencích (každá frekvence by měla být slyšitelná pro určitou věkovou kategorii), PC s reproduktory.

POPIS AKTIVITY:

Učitel postupně pouští jednotlivé zvuky, žáci naslouchají a kdo uslyší zvuk, přihlásí se. Kontrolou může být opakované pouštění a dotaz, kolikrát posluchači zvuk slyšeli.

Často se stává, že patnáctiletí žáci neslyší zvuk, který by měl slyšet i osmnáctiletý člověk.

Následuje diskuze o pocitech těch, kteří zjistili, že jejich sluch již není tak citlivý jako sluch spolužáků.

Informace pro učitele

Abychom slyšeli zvuk, tak vibrace musí mít frekvenci cca mezi 20 Hz až 20 kHz.

Ucho je orgán, který se skládá z bubínku, kladívka, kovadlinky a třmínku.

Bubínek je blána, která je v průběhu života stále méně pružná, a tak přirozeně člověk méně slyší ve stáří. Na blánu je napojen systém pák: kladívko, kovadlinka, třmínek – tento systém přenáší vibrace na sluchový nerv.

Test sluchu, FZŠ Hájkova, Olomouc

10. Nebezpečná hlasitost

CÍL: Žák popíše specifika života lidí s poškozeným sluchem. Žák prožije pocity člověka s poškozeným sluchem.

DOPORUČENÝ ČAS TRVÁNÍ: Všechny části celkem cca 30 minut.

POMŮCKY: Gumičky pro každého účastníka (0,5 cm tlustý proužek gumi), špunty, vata do uší nebo chrániče sluchu, ukázka z filmu *Ve stínu Beethovena*, PC s reproduktory.

BRAINSTORMING

Co může způsobit, že někdo některé zvuky neslyší? (Opotřebením věkem, poškození necitlivým zacházením s přístroji, vystavení sluchu nepřiměřenému zatížení – doprava, pracovní stroje, nemoc, hluchota.)

Přemýšleli jste už někdy nad významem sluchu pro náš život?

Často si význam tohoto daru plně neuvědomujeme a nebezpečné zacházení s hlasitostí zvuků může vést k poškození sluchu (volkmeny, koncerty, pohyb po ulicích se sluchátky na uších).

DISKUZE

Jaké je to neslyšet? O co člověk přichází, když neslyší?

SIMULACE

Vyzkoušíme si ve třídě, jaké je to neslyšet. Dáme dobrovolníkovi vatu (špunty) do uší a nejlépe ještě velká sluchadla (stará sluchátka od volkmenu, chrániče sluchu) a zkusíme, co sluchově postižený „slyší“ a vnímá. Různě hrkáme židličkami, bouchneme knihou, mluvíme čelem k tabuli a za zády postiženého. Můžeme si zkusit také něco napsat, je zajímavé, jak to pak dobrovolníci okomentují.

Prožitek z aktivity může pomoci chovat se „správně“ k neslyšícímu.

UKÁZKA Z FILMU

Film *Ve stínu Beethovena* ukazuje život známého skladatele, který skládal hudbu i přes svou nastupující hluchotu. Při skládání si vypomáhal speciální pomůckou, která přenášela zvuk z klávesnice přímo do ucha.

<http://www.csfd.cz/film/216284-ve-stinu-beethovena/video/>

POKUS

Vyzkoušíme si přenos (podobný tomu, co využíval Beethoven) zvuku přímo na svém těle. Využijeme gumičku, tj. asi 0,5 cm tlustý proužek gumy.

Nejdříve natáhněte gumu mezi prsty a brkněte, zapamatujte si hlasitost zvuku. Soustředte se na slyšený zvuk. Podruhé jeden konec gumy sevřete mezi zuby a druhý natáhněte rukou, brkněte znovu. V druhém pokusu máte pocit, že zvuk je hlasitější, protože zvukové vlny procházejí přímo do středního ucha skrze kosti v lebce, které ho dobře přenášejí. Obdobně „naslouchal“ i Beethoven.

Informace pro učitele

Hluk větší než 50 dB obtěžuje a vede k rozmrzelosti i nervovým poruchám. Hluk 55 dB a více působí rušivě a může snižovat výkon či zvyšovat chybovost. Dlouhotrvající hluk nad 80 dB může trvale poškodit vnitřní ucho. Takto intenzivní hluk je například na diskotékách, ale jeho zdrojem může být i motorismus a jsou mu každodenně vystaveni také pracovníci hlučných provozů.

11. Význam zvuků pro život

CÍL: Žák prožije pocity člověka s poškozeným sluchem a sdílí je se svými spolužáky.

Žák se v prostoru orientuje podle sluchu.

DOPORUČENÝ ČAS TRVÁNÍ: 10–15 minut.

POMŮCKY: Ozvučený míček, jednoduché rytmické nástroje, šátky.

POPIS AKTIVITY:

Varianta 1:

Žáci si se zavázanýma očima házejí míčem, který vydává zvuky. Hráči sedí na zemi a míč si přihrávají po zemi.

S takovým míčem lze hrát i házenou do branky (různé období Goalballu).

Varianta 2:

Rozdělíme žáky podle počtu do několika skupin. Každá skupina má určitý druh rytmických nástrojů (například dřívka, bubny, kastaněty, triangly, činely) nebo nástroje z přírodnin či odpadků (kamínky, listy, klacíky, šišky, kelímky, plechovky naplněné sypkým materiálem...).

Skupinky s nástroji se rozmístí v prostoru, jedna ze skupin má oči zavázané šátkem a nemá žádné nástroje. Tato skupina zůstane uprostřed a učitel postupně ukazuje na skupiny. Na pokyn vždy začne skupina „hrát“ a „nevidomí“ se přesunují za zvukem.

Postupně se vystřídají všechny skupiny v roli nevidomých a postupně také skupiny sdílejí své pocity, které se zavázanými očima prožily.

Orientace podle sluchu, FZŠ Hálkova, Olomouc

Hledání zdroje zvuku, FZŠ Hálkova, Olomouc

Informace pro učitele

Goalball je kolektivní míčová hra provozovaná zejména nevidomými a slabozrakými sportovci. Vznikl v roce 1946 k rehabilitaci vojáků osleplých za druhé světové války. Na Paralympijských hrách se poprvé objevil v roce 1976 v kanadském Torontu.

Hráči při hře používají klapky na oči, aby se vyrovnal stupeň ztráty zraku. K určení pozice míče na hřišti využívají sluch. Z toho důvodu jsou uvnitř míče rolničky, které při jeho pohybu zvoní.

Další informace k tomuto sportu najdete na

<http://www.sport-nevidomych.cz/index.php?dir=sporty&spr=goalball>.

12. Komunikace bez zvuků

CÍL: Žák pozorně odezírá.
Žák zřetelně artikuluje.

DOPORUČENÝ ČAS TRVÁNÍ: 10 minut.

POMŮCKY: Rozstříhané kartičky s danými slovy k artikulaci z pracovního listu 3 – pro každého hráče několik různých slov, kolíčky na připevnění.

POPIS AKTIVITY:

Žáci se pohybují ve vymezeném prostoru a na zádech mají lístečky se slovy, která neznají.

Všichni, kteří se navzájem potkají, se snaží pouhou artikulací druhému sdělit, co má napsáno na zádech. Jestliže žák slovo uhodne, dostane na záda nové.

Na závěr společně krátce shrneme zásady komunikace s nevidomými.

Artikulace, FZŠ Hálkova, Olomouc

PODKLADY K DISKUZÍ:

<http://www.rezidencnipece.cz/archiv/priloha/priloha0602.pdf>, <http://www.tyfloservis.cz/zajimavosti.php>,
<http://www.alfabet.cz>

VARIANTA AKTIVITY PRO SKUPINY:

Rozdělíme žáky na tříčlenná družstva. Členy družstva rozestavíme jako štafetu (využijeme třeba i chodbu) a úkolem štafety je předat si beze slov slovo, a to předepsaným způsobem: členové si postupně slovo kreslí, přehrají pantomimou a odezírají artikulaci.

13. Umění naslouchat a význam ticha

CÍL: Žák se ztiší a aktivně naslouchá zvukům vnitřního i vnějšího prostředí.
Žák přiřadí k různým prostředím odpovídající úroveň hluku.
Žák vysvětlí význam ticha a tichých míst.

MOTIVACE: Určitě jste se už ocitli na hodně hlučných místech. Jaké byly vaše pocity? Která hlučná prostředí či místa znáte? A co tichá místa? Najdou se v dnešním rušném světě? Jaký význam podle vás má ticho (například v hudbě, v komunikaci nebo v duševní hygieně či pro meditaci)? Jaké pocity ve vás vyvolává pobyt v tichu? Co vás napadá (úzkost, pokora, meditace, relaxace)?

DOPORUČENÝ ČAS TRVÁNÍ: 20 minut.

POMŮCKY: FK 6a–6j – obrázky s různě hlučnými nebo tichými místy do skupin, pracovní list 4 – kartičky zdroje hluku a hlasitosti do skupin.

POPIS AKTIVITY:

Do skupin rozdáme obrázky různých prostředí a potenciálních zdrojů zvuků a hluků. Žáci ve skupině diskutují a seřadí obrázky do škály podle hlučnosti, někde se může pořadí lišit, záleží na diskuzi a představitivosti žáků – hlučnost kolísá jak v hlučném, tak i v relativně tichém prostředí.

Potom přidáme do skupin kartičky s decibely a kartičky s názvy různých zdrojů zvuků (některé jsou stejné s obrázky). Úkolem je přiřadit množství decibelů k různým zdrojům hluku.

V další části aktivity si zkusíme také zde udělat tiché místo. Ztišíme se na 1 minutu a během této doby budeme intenzivně vnímat všechny zvuky v těsné blízkosti (např. v místnosti, na chodbě) i vzdálené (z ulice, ruch města) a nezapomeneme ani na zvuky vlastního těla (tlukot srdce, kručení v břiše).

Po uplynutí 1 minuty sdělíme společně své postřehy:

Jaké zvuky jste slyšeli? Byly by rozdílné zvuky slyšené v přírodě, v blízkosti města, vesnice...?

Je rozdíl ve vnímání, když se ztišíme? Překvapily vás některé zvuky?

Různě hlučná a tichá místa, FZŠ Hájkova, Olomouc

Přiřazování decibelů ke zdroji hluku, FZŠ Hájkova, Olomouc

Informace pro učitele

Slyšení je automatická činnost, kterou nelze vůlí ovlivnit. Oči můžeme zavřít a tím ochránit, ale uši zavřít neumíme, nemůžeme neslyšet.

Poslech je aktivní činnost, uvědomělé vnímání zvukové informace, doprovázené emocionálním účinkem.

14. Praktické měření hluku a práce s pracovním listem

CÍL: Žák vytipuje nejhlučnější a nejklidnější místo v prostředí školy a odhad ověří praktickým měřením.
Žák vyjmenuje hlučná a klidná místa ve své obci, městě.
Žák popíše, jaké jsou možnosti ochrany sluchu před poškozením hlukem.

DOPORUČENÝ ČAS TRVÁNÍ: 30 minut.

POMŮCKY: Pracovní list 5 – Zvuk – hluk, hlukoměry.

POPIS AKTIVITY:

Aktivita je postavená na práci s pracovním listem a činnosti navržené v pracovním listu lze libovolně kombinovat.

V pracovním listu jsou úkoly vhodné do skupin pro práci ve škole i mimo školu (měření zvuku, hluková mapa obce) a také otázky pro samostatnou práci (zamyšlení nad ochranou sluchu před hlukem, námět na rozhovor s rodiči o jejich vztahu k hluku atd.) ve škole i doma.

Informace pro učitele

Při měření hluku zjišťujeme tyto údaje:

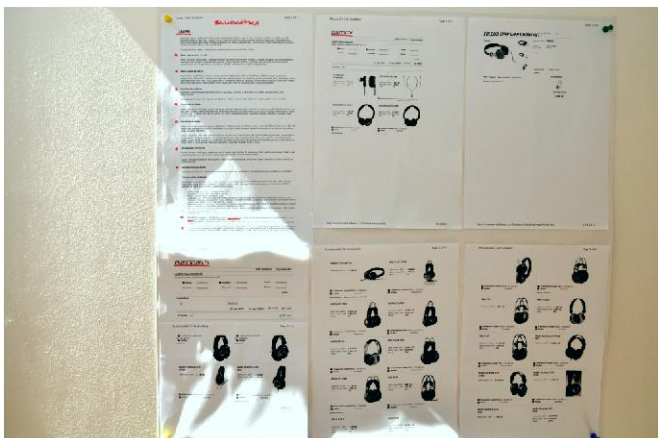
- 1) **Hladinu hluku**, popř. hladinu akustického tlaku ve stanovené vzdálenosti od zdroje (např. u obráběcích strojů, elektromotorů a počítačích strojů je stanovena vzdálenost mikrofону 1 metr od zdroje hluku).
- 2) **Spektrum hluku**, které představuje rozložení hladin akustického tlaku jednotlivých kmitočtových složek nebo ve stanovených kmitočtových pásmech sestavených v závislosti na kmitočtu.
- 3) **Směrovou charakteristiku hluku**, která představuje vyjádření hladin zvuku nebo hladinu akustického tlaku jako funkce směru.

Měřidlo, které se používá pro měření hladiny zvuku a akustického tlaku, se nazývá hlukoměr. Hlukoměr je tvořen mikrofónem, zesilovačem, měřidlem (displejem) a filtry. Filtry se používají tři pro různá omezení zvukové frekvence.

Nabídka hlukoměrů: http://www.e-pristroje.cz/merici_pristroje-hlukomery.html

Co mohou udělat pro ochranu sluchu před hudebním hlukem:

Při výběru sluchátek se pokud možno vyhnout „peckám“, které se zasunují přímo na okraj zvukovodu, využít funkce přenosných přehrávačů ke ztlumení nejhluchnějších pasáží, upřednostnit poslech z reproduktorů před sluchátky, vyhnout se koncertům těch hudebních žánrů, které pouštějí nepřiměřeně hlasitou hudbu, neposlouchat hlasitou hudbu jako kulisu k učení atd.

Informace o sluchátkách, plakát na zdi školy během Dne uvědomění si hluku, FZŠ Hálkova, Olomouc

Měření hluku z dopravy, FZŠ Hálkova, Olomouc

15. Doprava jako zdroj hluku

CÍL: Žák vyjmenuje, jaké jsou možnosti ochrany před nadměrným hlukem.

Žák hledá řešení problému a argumenty na podporu svých návrhů.

Žák popíše negativní vlivy hluku na lidské zdraví.

MOTIVACE: Je známo, že přibližně 90 % hluku ve městech je způsobeno pozemní dopravou. Výjimku tvoří např. okolí letišť. Z pozemní dopravy jsou největšími zdroji hluku nákladní automobily a místně to může být i železniční či tramvajová doprava. Negativní působení hluku je zvýrazněno velkým množstvím obyvatel na poměrně malé ploše města.

DOPORUČENÝ ČAS TRVÁNÍ: 20 minut.

POMŮCKY: Pracovní listy 6, 7, 8 – texty do skupin.

POPIS AKTIVITY:

Žáci mají za úkol řešit reálný problém s hlučností, která je ohrožuje. Uvedeme žáky do situace: „Soud rozhodl, že Praha musí zásadně snížit hluk na své páteřní komunikaci – severojižní magistrále.“

- *Jak byste naplnili rozhodnutí soudu, kdybyste byli v roli starostů jednotlivých pražských obvodů nebo primátora Prahy?*
- *Jaká opatření by podle vás mohla být realizována?*

Žáci ve 4 skupinách vymýšlejí možná řešení, k dispozici mají internet a také ukázky z článku v Respektu (Respekt 50, 13.–19. prosince 2010) – pracovní list 6.

Na návrhy vzešlé z diskuze ve skupinách navážeme další aktivitou, ve které žáci hledají argumenty proti hluku z dopravy. Přemýšlejí, kam se mohou jako občané obrátit o radu, pomoc či podporu.

„V prvním případě dosáhli obyvatelé rozhodnutí soudu ve svůj prospěch. (Další otázkou k diskuzi zůstává, zda město Praha je schopno – a jak moc ochotno – naplnit rozhodnutí soudu.) Ale co všechno asi předcházelo? Zkuste hledat řešení situace, když bydlíte v blízkosti frekventované komunikace, která vás velmi obtěžuje hlukem. Můžete situaci nějak řešit? Jaké by byly vaše argumenty?“

K této aktivitě se osvědčilo připravit do skupin texty z pracovních listů 7 a 8, na kterých jsou podnětné informace.

Zdroje pro rozšíření povědomí o tématu:

http://www.stuz.cz/rs/index.php?option=com_content&view=article&id=767:stanovisko-predsednictva-stu-118-ke-snamam-o-zvyeni-hlukovych-limit-z-dopravy&catid=57:stanoviska2011&Itemid=74

<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani-jako-driv/211562248430004-nedej-se/?streamtype=WM2>

*Doprava jako zdroj hluku,
FZŠ Hálkova, Olomouc*

*Můžeme nějak řešit obtěžování hlukem?
FZŠ Hálkova, Olomouc*

16. Závěrečná reflexe

- **T-graf: Zvuk pomocník – záškodník**

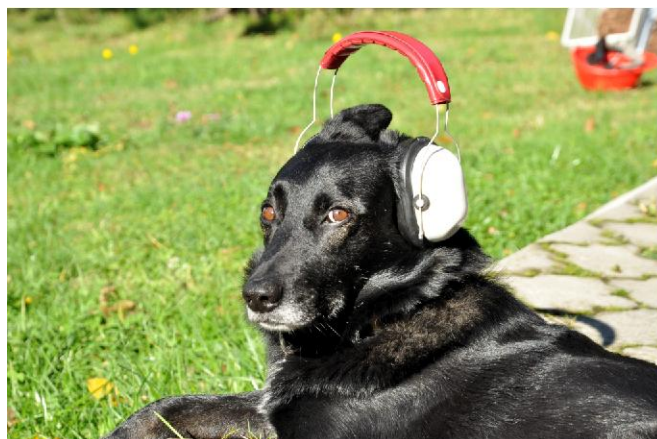
CÍL: Žák porovnává nové poznatky s již známými. Žák vyhledá pozitivní a negativní stránky zvuku a hluku.

DOPORUČENÝ ČAS TRVÁNÍ: 10 minut.

POMŮCKY: Flipový papír, fixy nebo tabule a křída, pracovní listy 9 a 10.

POPIS AKTIVITY:

Na velký flipový papír nebo na tabuli načrtneme jednoduché schéma T-grafu. Žáci dostanou toto schéma na pracovním listě 9 a individuálně doplní

Zvuk záškodník

do sloupečků pozitiva a negativa zvuku (hluk). Potom ve dvojicích v lavici sdílí své zápisky, diskutují o sporných položkách a doplní si vzájemně T-grafy.

Nakonec všechna pro a proti společně shromáždíme na velkém T-grafu třídy (flip nebo tabule) a shrneme, co jsme se o zvuku i hluku dozvěděli, co pro nás bylo nové a co jen opakováním známého.

● Poslech: Úryvek Ucho

CÍL: Žák reflektuje průběh celého dne a propojuje jej s poslouchaným textem, který může otevírat nový prostor pro zamyšlení.

DOPORUČENÝ ČAS TRVÁNÍ: 5 minut.

POMŮCKY: Text z knihy Lukáše Hurníka Tajemství hudby odtajněno nebo jiný text vztahující se k tématu a poskytující prostor pro zamyšlení a nové úhly pohledu.

POPIS AKTIVITY:

Přečteme žákům úryvek textu z knihy, necháme jim prostor pro vlastní ztišení a úvahy.

● Kvíz ke Dni uvědomění si hluku

CÍL: Žák si zopakuje a uvědomí některá fakta z průběhu tematického dne.

Žák vysvětlí důvody pro připomínání Dne uvědomění si hluku.

DOPORUČENÝ ČAS TRVÁNÍ: 5 minut.

POMŮCKY: Pracovní list 10 s kvízem.

POPIS AKTIVITY:

Žáci samostatně nebo ve dvojicích vyplňují kvíz, je možno připravit i prezentaci nebo soubor na interaktivní tabuli.

Ukázka reflexe žáků po prožitých aktivitách ze Dne uvědomění si hluku

Ve čtvrtek 27. 1. 2011 jsme zažili v hudebně velmi zajímavý den. První čtyři hodiny jsme měli hudební projekt Zvuk – hluk. Vnímali jsme zvuk v jeho různých podobách. Dozvěděli jsme se, jak dokáže hluk ublížit, a to nejen nám lidem, ale i zvířatům, zejména ve vodě. Zamýšleli jsme se nad „neposlouchanou hudbou“. Zkoušeli jsme poznávat a pojmenovávat různé zvuky z našeho okolí, ale i zvířat. Také jsme se ve skupinkách snažili vyřešit problém s nadměrným hlukem ve městě. Dozvěděli jsme se z různých článků, které nám byly poskytnuty, jaké mají k těmto problémům postoje různí lidé i třeba ministerstvo zdravotnictví. Zkusili jsme si, jaké to mají netopýři a jaké je to zůstat minutu v úplném klidu a poslouchat okolní zvuky.

Tenhle den mi mnoho přinesl a díky projektu ZVUK-HLUK jsem si ztišila mp3, rádio i televizi. Mnohé z nás totiž udivil výsledek testu slyšitelnosti, ve kterém někteří neslyšeli ani zvuk, který by měli vnímat ještě pětadvacetiletí lidé, a to je dost alarmující.

Žáci 7. A, FZŠ Olomouc, Hálkova, rok 2011

DALŠÍ NÁMĚTY K TÉMATU

● Zvukový příběh

Nahrajeme si zvuky různých prostředí: les, louka, rušná ulice, restaurace, nádraží a zvuky různých činností: kroky, klepání, úder...

Žáky rozdělíme do skupin a společně posloucháme jednotlivé zvuky (počet zvuků zvolíme podle vyspělosti skupiny, maximum je 10).

Posluchači si samostatně zaznamenávají, jaké zvuky slyšeli a následně ve skupině srovnávají přiřazení zvuků.

Na základě poslechu domýšlí skupina krátký příběh, který namaluje, zahraje nebo převypráví. Úkol může být omezen nejrůznějším způsobem, např. využijte všechny zvuky, ale v libovolném pořadí nebo zachovejte počet zvuků i pořadí nebo vyberte si libovolných 5 zvuků... atd.

- **Výtvarné ztvárnění zvuků** – Účastníci malují při hudbě a vyjadřují výtvarně pocity, které v nich hudba vyvolává, zajímavé je vystřídat několik hudebních žánrů a sledovat, jak se to projevuje ve výtvarném projevu.
- **Pohybové ztvárnění zvuků** – Účastníci se volně pohybují podle hudby, nemusí jít vždy o tanec, jde o pohybové vyjádření pocitů z hudby, kterou slyším.
- **Hry, které jsou založeny na zvucích nebo je využívají:**
Ptáčku, jak zpíváš?
Místa si vymění (s tím, že hráč, který je uprostřed, má zavázané oči)
Tichá pošta
Zvuky materiálů – zvukové hádanky
Hledání dvojic, které vydávají stejný zvuk (například zvuk stejného zvířete).
- **Hlukové mapy** – <http://hlukovemapy.mzcr.cz/>
- **Zvuky živlů** – Vymyslet si ve skupině jednoduchý příběh motivovaný zvukem jednoho z živlů: voda, vítr, země, oheň. Promyslet, jak by tento příběh šel zahrát s dostupnými prostředky, s využitím vlastního těla atd., neměly by chybět zvuky vybraného živlu. Nacvičit příběh a přehrát ho ostatním. Přirozeně by mohla následovat diskuze o zvucích živlů. Například ve smyslu působení těchto živlů na naši psychiku: jde o přirozený zvuk, který nás většinou uklidňuje, vnímáme ho spíše relaxačně. Čím je ale hlasitější, tím víc varuje, je nám nepříjemný a vyvolává až úzkost.
- **K čemu patří tyto pojmy?** – Žáci jsou ve skupinách a každá skupina dostane pojmy na kartičkách – pojmy, které nesouvisí nebo souvisí se zvukem. Prvním úkolem je vybrat všechny pojmy související se zvukem a výběr zdůvodnit. Dále si skupina nechá dva „zvukové“ pojmy a promyslí, co znamenají – pokusí se je vysvětlit, případně konzultuje s učitelem nebo najde správné definice umístěné na vybraném místě ve třídě, např. za tabulí. Postupně potom skupiny prezentují ostatním správný význam pojmu. Návrhy některých pojmů najdete na pracovním listu 11.
- **Uchopis** – Test o zvucích a zvířatech, pro pobavení – pracovní list 12.
- **Zvuk a hluk v různých jazycích** – Budování slovní zásoby k tématu, tvorba plakátů.

- **Výroba telefonu** – Využití kelímků od jogurtů a provázku.

Pomůcky k výrobě telefonu,
FZŠ Hájkova, Olomouc

Telefonování vlastnoručně vyrobeným telefonem,
FZŠ Hájkova, Olomouc

● Slova nejen na úvod či závěr

Citáty k tématu se mohou stát motivačními pro psaní esejů na téma hluku, ticha, významu zvuků apod.

- „Jednoho dne bude člověk bojovat proti hluku stejně, jako bojuje proti choleře či moru“, pravil před lety vědec Robert Koch.
- „Hluk civilizace nás chrání před šepotem svědomí.“ Milan Renda
- „Hluk – zápach pro uši.“ Ambrose Bierce
- „V tichu se ukrývá naděje.“ Thomas Merton

Více najdete na: <http://www.citavy.estranky.cz/clanky/hlasy-ticha.html>

Citáty na stěnu,
FZŠ Hálkova, Olomouc

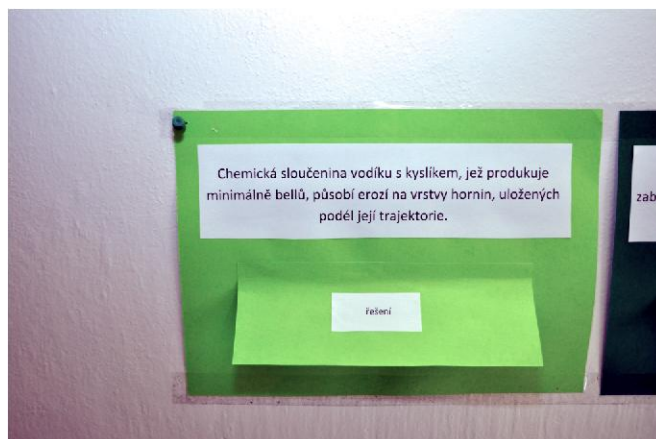

Citáty na stěně během tematického dne,
FZŠ Hálkova, Olomouc

● Skrytá přísloví

Skrytá přísloví,
FZŠ Hálkova, Olomouc

Skrytá přísloví,
FZŠ Hálkova, Olomouc

- **Ucho** – Čtení k zamyšlení, z knihy Lukáše Hurníka Tajemství hudby odtajněno. Pracovní list 13.

Ukázka:

Tuhle nám zase vykradli chalupu – nic mimořádného. Chtěl jsem vyzkoušet, zda je v pořádku poplašné zařízení, a ukázalo se, že funguje: siréna se mi z plných plic opřela do levého ucha.

Ucho na tři dny zalehlo, začalo mi v něm pískat trojčárkované f a mně se s hrůzou vybavila pasáž z jednoho slavného kvartetu ...

Před časem vzniklo Hudebně ekologické sdružení při České hudební společnosti, které bojuje proti zbytečně znějící hudbě v hospodách, autobusech, v obchodech, tedy proti té, kterou jsme si nevybrali a která nám je vnucována. Většinu lidí tento akustický smog nevadí, podobně jako nám ještě do nedávna nevadil azbest v ložnici, DDT na mucholapce, dusičnany v mrkvi. Hudební hluk však plíživě útočí na naše nervy, morduje naše šneky, kovádky a bubínky...

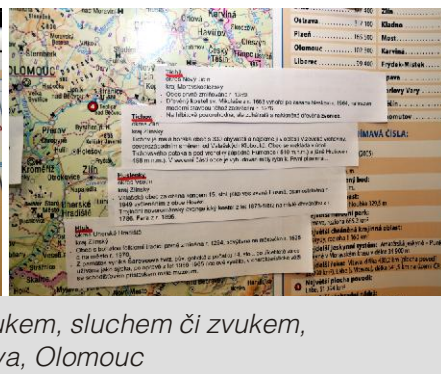
• **Názvy obcí, které mají něco společného se zvukem nebo hlukem**

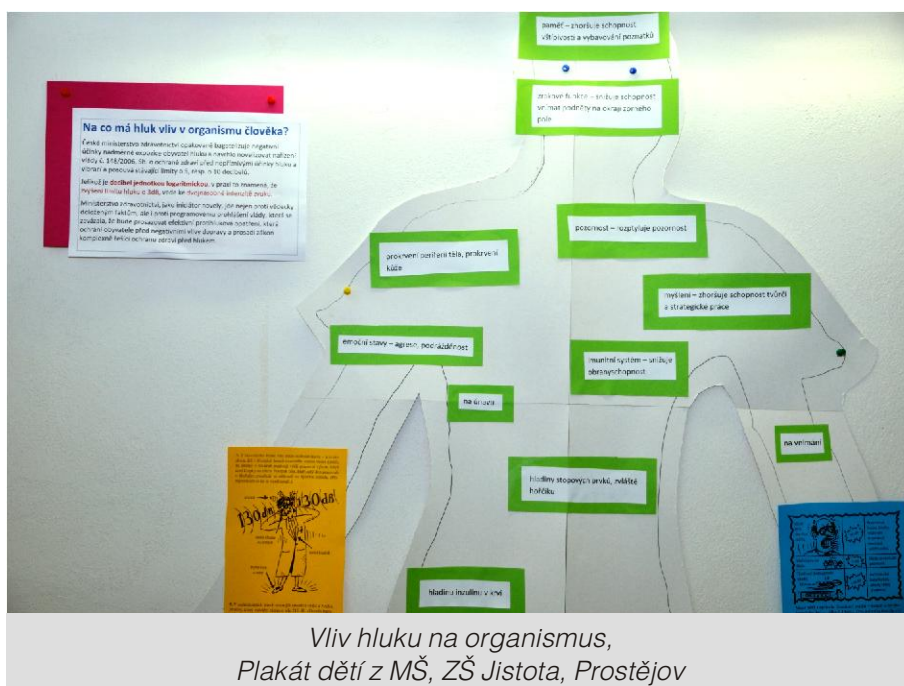
Mapa s názvy obcí, FZŠ Hájkova, Olomouc

Názvy obcí spojené s hlukem, sluchem či zvukem, FZŠ Hájkova, Olomouc

• **Jak a kde škodí hluk v lidském organismu**

Vliv hluku na organismus, Plakát dětí z MŠ, ZŠ Jistota, Prostějov

Přehled příloh tematického dne:

- Pracovní list 1: Zvukové bingo.
- Pracovní list 2: Texty do skupin.
- Pracovní list 3: Artikulace.
- Pracovní list 4: Zdroj a jeho hlasitost.
- Pracovní list 5: Zvuk – hluk.
- Pracovní list 6: Snížení hluku v Praze.
- Pracovní list 7: Jak řešit obtěžování hlukem – podklady pro argumentaci.
- Pracovní list 8: Vliv hluku na lidský organismus.
- Pracovní list 9: T-graf.
- Pracovní list 10: Kvíz ke Dni uvědomění si hluku.
- Pracovní list 11: Pojmy.
- Pracovní list 12: Uchopis – test.
- Pracovní list 13: Ucho – text na závěr.
- Text 1: Odkazy na zvuky.
- Soubory nahrávek zvuků.
- Fotokarty 6a–6j.

Zdroje:

Fyzmatik.píše. Proč šumí v mušli moře.[online].[cit.1.12.2012].Dostupné z:

<http://fyzmatik.pise.cz/112646-proc-sumi-v-musli-more.html>

Kopová, Petra. Čtvero ročních období. Olomouc Olomoucký kraj, 2006.

Lukáš Hurník – Tajemství hudby odtajněno, nakladatelství Grada, rok vydání 2000, ISBN 80-7169-278-6

EnviWeb.envibeb.cz.[online].[cit 1.12.2012].Dostupné z: <http://www.enviweb.cz/hluk>

EnviWeb. Ryby stále více ohrožuje hluk vyvolaný člověkem.[online].[cit.1.12.2012].Dostupné z:

<http://www.enviweb.cz/clanek/hluk/82257/ryby-stale-vice-ohrozuje-hluk-vyvolany-clovekem>

Hluk a emise.hluk.eps.cz.[online].[cit.1.12.2012].Dostupné z: <http://hluk.eps.cz/hluk/>

Arnold, Nick. Děsivá věda. Pekelné zvuky. Překlad Jan Pipek. Praha Egmont ČR, s.r.o., 2006,157 s.

ISBN 80-252-0357-3

Krajská hygienická stanice Olomouc.khsolc.cz.[online].Dostupné z: <http://www.khsolc.cz/aktuality.aspx>

Občané proti hluku a emisím.antihluk.cz.[online].[cit.1.12.2012].Dostupné z: <http://antihluk.poterion.cz/>

Židková, Zdena. STOP HLUKU.[online].[cit.1.12.2012].Dostupné z: <http://www.psvz.cz/zidkova/stophluku/>

Jaroslav Herden. My pozor dáme a posloucháme, Praha Scientia 1994, 120 stran ISBN 80-85827-56-5

Aktuální informace:

<http://hlukovemapy.mzcr.cz/>

<http://www.enviweb.cz/clanek/hluk/93068/v-ep-se-rozhorel-boj-o-limity-hlucnosti-u-automobilu>

<http://www.enviweb.cz/clanek/hluk/90981/den-proti-hluku-se-v-cesku-uz-pristi-rok-vyhlasovat-nebude>

<http://www.enviweb.cz/clanek/hluk/92952/vetsi-pravomoci-obci-pro-boj-s-hlukem-kolik-budou-stat>

Den s médii

DEN S MÉDII

Zařazování témat spojených s užíváním médií a s jejich vlivem na každodenní život lidí se ukazuje jako stále aktuálnější a žádanější. Chceme-li, aby žáci již během výuky na základní škole získali očekávanou mediální gramotnost, měli bychom jim nabídnout zpracování průřezového tématu Mediální výchova nejen prostřednictvím jednorázových aktivit, ale i prostřednictvím větších výukových celků, jako jsou tematické dny nebo dlouhodobé projekty. To ale vyžaduje větší nároky na pedagogy, co se týká přípravy a zpracovávání aktuálních témat. Ukazuje se, že témata spojená s vlivem médií jsou pro pedagogy velmi náročná, protože vyžadují jejich neustálý zájem o tuto oblast, sledování nových trendů a v ideálním případě i spolupráci s odborníky. Mediální výchova v žádném případě totiž neznamená omezení se pouze na podávání informací o užívání nových médií, ale měla by především u žáků podporovat tvorbu vlastního názoru na svět médií jako na novou sociální instituci, která má a bude mít zásadní vliv na jejich život.

Doufáme, že připravený tematický Den s médii napomůže pedagogům s hledáním cest a možností, jak k tomuto tématu přistoupit pro sebe s nadhledem a pro žáky inspirativně.

CÍL TEMATICKÉHO DNE:

- Žáci řadí typy médií podle jejich doby vzniku na časovou osu.
- Žáci popíší typy médií a jejich využívání.
- Žáci popíší základní cíle reklamy a označí některé přesvědčovací techniky.
- Žáci odhalují vztah mediálních sdělení a reality.
- Žáci porovnávají, argumentují, oponují na téma média a současný svět.
- Žáci rozlišují seriózní mediální informaci od bulvární.
- Žáci prožijí různé podoby vlivu médií na každodenní život.
- Žáci vysvětlí význam a vliv médií na jejich život, popíší klady i zápory.
- Žáci zaujmají vlastní postoje a názory k předkládané problematice.

ČAS: 5 vyučovacích hodin.

Realizace tematického dne

Představovaný tematický den byl připravován pro žáky druhého stupně základní školy. Nabízené aktivity a materiály jsou tedy zaměřeny na tuto věkovou kategorii a jejich podoba je taková, aby zadávání úkolů na stanovištích zvládli v případě nutnosti žáci devátého ročníku, kteří tematický den spolu s pedagogy na některých školách pomáhají připravovat.

1. Přípravná část

Učitelé ve spolupráci s žáky vyšších ročníků připraví jednotlivá stanoviště, navržené aktivity mohou obohatit vlastními nápady a každé téma rozšířit či pozměnit dle vlastního uvážení. Doporučujeme, aby na každém stanovišti byli nejméně dva proškolení žáci, kteří na přípravě podoby stanoviště pracovali ve spolupráci s pedagogem. Nápomocné a inspirativní mohou být pracovní listy, texty pro učitele a fotokarty, které jsou připraveny v tištěné podobě ve složce nebo v elektronické podobě na příloženém CD.

2. Organizační část

Tematický den má podobu aktivit probíhajících na jednotlivých stanovištích. Podle ročního období může probíhat jak v areálu školní zahrady, tak i v prostorách školy, pokud se rozhodneme pro zimní měsíce. Výběr termínu tematického dne můžeme vztáhnout k některému mezinárodnímu nebo světovému dni, který s tematikou médií souvisí. V tabulce nabízíme krátký výčet doporučených dnů:

Datum	Název dne	Datum	Název dne
28. ledna	Den ochrany osobních údajů	25. května	Mezinárodní den počítačů
21. února	Mezinárodní den mateřského jazyka	8. září	Mezinárodní den gramotnosti
11. března	Evropský den mozku	9. října	Světový den pošty
15. března	Světový den spotřebitelských práv	24. října	Světový den pro rozvoj informací
20. dubna	Mezinárodní den svobody tisku	21. listopadu	Světový den televize
3. května	Světový den svobody tisku	25. listopadu	Světový den bez nákupů
17. května	Světový den informační společnosti	2. prosince	Světový den počítačové gramotnosti

Protože skupiny žáků jednotlivá stanoviště absolvují v různém pořadí, je žádoucí v každé třídě připravit před pořádáním tematického dne motivační hodinu, která svým obsahem koresponduje s náplní hodin Rodinné výchovy, Výchovy ke zdraví nebo Občanské výchovy. Motivační hodina probíhá v každé třídě samostatně a je vhodné během nabízených aktivit s žáky probrat základní informace o médiích, osobní zkušenosti a především jejich názory na vývoj médií a vliv médií na současný život. Na tyto aktivity není potom na jednotlivých stanovištích během samotného tematického dne prostor.

V určený den jsou žáci rozděleni do skupin (můžeme utvořit smíšené skupiny napříč ročníky nebo každou třídu rozdělit nejméně na polovinu). Doporučený počet je 12 – 15 žáků v jedné skupině. Jednotlivé skupiny potom putují vyznačenou trasou po škole dle rozpisu po všech stanovištích, přičemž každá skupina začíná na jiném stanovišti, abychom docílili plynulého průběhu celého dne.

Skupina vždy na začátku obdrží jednoduchou tabulku, na které je časový rozpis, název stanoviště a kolonka pro potvrzení absolvování připravených aktivit (naleznete v souboru Text 1).

Pořadí i počet jednotlivých zastavení je třeba přizpůsobit místním podmínkám, stejně jako výběr prostoru k realizaci (osvědčil se park, školní hřiště, školní zahrada nebo vnitřní prostory školy).

Upozorňujeme, že pro zdárnou a bezproblémovou realizaci je důležité co nejpřesněji dodržet stanovené časy pro jednotlivá stanoviště, přičemž doporučený čas je 20 minut na stanoviště a 5 minut na přesun skupiny. Časový rámec je zhruba 5 vyučovací hodiny. V některých případech se tematického dne účastní žáci od 3. – 9. třídy ZŠ, pak je vhodné pro mladší žáky aktivity ještě zjednodušit.

Ukázka tabulky pro skupinu – přehled časů a stanovišť			
	Název stanoviště	Čas zahájení	Potvrzení
1.	Média a čas	8:30 – 8:50	
2.	Reklamní slogany	8:55 – 9:15	
3.	Můj den s reklamou	9:20 – 9:40	
Přestávka na svačtinu		9:40 – 10:00	
4.	Kolportéři	10:00 – 10:20	
5.	Vznik a vývoj fámy	10:25 – 10:45	
6.	Logo výrobku	10:50 – 11:10	
7.	Práce s reklamou	11:15 – 11:35	
8.	SMS zprávy	11:40 – 12:00	

PŘEHLED JEDNOTLIVÝCH STANOVIŠŤ:

Název stanoviště	Aktivita	Pomůcky	Složka /DVD
Samostatná motivační hodina před TD Když se řekne média	Skupinová práce	Prostor třídy	PL 1 Text 2
Doporučený čas je 20 minut na každé stanoviště a 5 minut na přesun skupiny.			
1. Média a čas	Tvorba časové osy	Karty s piktogramy médií, názvy historických etap, letopočty	PL 2 PL 3 Text 3
2. Reklamní slogany	Literární a diskuzní aktivita	Psací potřeby	PL 4 Text 4
3. Můj den s reklamou	Práce s literárním textem, tvorba ve dvojicích	Psací potřeby	PL 5
4. Kolportéři	Dramatická aktivita	Psací potřeby	PL 6, Text 5 Text 6
5. Vznik a vývoj fámy	Práce s textem	Psací potřeby	PL 7, Text 6
6. Logo výrobku	Literární a diskuzní aktivita	Psací potřeby, obaly od výrobků	PL 8
7. Práce s reklamou	Diskuzní aktivita	Psací potřeby	PL 9
8. SMS zprávy	Literární a dramatická aktivita	Psací potřeby	PL 10, Text 7
9.* Sestavte novinovou zprávu	Literární aktivita	Psací potřeby	PL 11, PL 12

*V tabulce je uvedena nabídka devíti stanovišť. Pro sestavení tematického dne doporučujeme vybrat pouze osm dle prostorových možností a úrovně vybavenosti školy.

Zdroje:

VERNER, Pavel. *Mediální výchova: průřezové téma. 1. Úvaly. ALBRA, 2007.*
 HALLIN, Daniel C., MANCINI, Paolo. *Systémy médií v postmoderním světě. Praha: Portál, 2008.*
 POKORNÝ, Martin. *Digitální technologie ve výuce. Kralice na Hané: Computer Media s.r.o., 2009.*
 DOSTÁL, Jiří, SZOTOWSKI, René. *Nástin možností využití multimédií ve výuce. Olomouc: KTEIV, PdF, Univerzita Palackého v Olomouci, 2005.*
 McLUHAN, Herbert Marshall. *Člověk, média a elektronická kultura: výbor z díla. Brno: Jota, 2000.*
 Zajíc, J.(2011): *Mediální výchova v mediální společnosti. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/s/N/13207/MEDIALNI-VYCHOVA-V-MEDIALNI-SPOLECNOSTI.html/>. Cit. [31.1.2012]*

3. Realizační část

Když se řekne média (samostatná motivační aktivita)

CÍL: Žák formuluje vlastní názor týkající se problematiky využívání médií.

POMŮCKY: Židle, prostor, text pro učitele, pracovní list 1, text 2.

POPIS AKTIVITY:

Žáci se posadí společně s učitelem do kruhu a ten je seznámí s pravidly aktivity **Vymění si místo ten, kdo...** Tato jednoduchá hra spočívá v tom, že ten, kdo může odpovědět na zadání učitele kladně, si vymění místo. Při dané výměně by se žák nikdy neměl vrátit na stejné místo. Pokud si nemůže žák místo s nikým vyměnit (je jediný, který odpovídá kladně), vymění si s ním místo učitel, který je při této aktivitě nestranný a zadává otázky.

Na úvod při vysvětlování aktivity učitel vysloví větu, která začíná slovy: **Vymění si místo ten, kdo...** a připojí k tomu popis některé z denních činností spojených s pravidelnými rituály (*ten, kdo se ráno umývá; ten, kdo se ráno češe; ten, kdo jezdí do školy autobusem, atd.*). Začínáme vždy jednoduchými výzvami, aby se žáci nestyděli výměnu provést. Až po chvíli, když se atmosféra uvolní, začínáme s větami, které se přímo týkají používání médií – *Vymění si místo ten, kdo čte každý den noviny; ...ten, kdo se dívá nejméně třikrát týdně na televizi; ...ten, kdo píše každý den více než dvě SMS zprávy; ...ten, kdo pošle nejméně jednou za půl roku pohlednici* (přehled možných formulací naleznete v Textu 2).

Měli bychom předem žáky upozornit, že pokud v průběhu aktivity některé téma rozvedeme a otevřeme společnou diskuzi, nikdo výroky druhých svým komentářem nenapadá a diskuzi řídí učitel. Ten také usměrňuje volená témata podle toho, z jakých žáků je skupina složena. Kladené otázky by neměly nikoho ve skupině ohrožovat.

DOPLŇUJÍCÍ AKTIVITY:

Tento typ aktivit může posloužit k motivaci a k otevření nenásilné diskuze na téma média a my. Nabízí i kreativní přístup ke slovu médium a vede k zamyšlení nad množstvím nabízených médií, která mohou žáci konfrontovat se svým aktivním využíváním určitého počtu médií.

Slovo médium (práce ve dvojicích, pracovní list 1)

Žáci mají na pracovní list uvést nejméně tři oblasti, ve kterých se vyskytuje termín **médium**, a popsat, co v dané oblasti znamená. Spoluzákům potom přečtou jenom popis a oni budou hádat, o kterou oblast jde.

Například: a) střední velikost něčeho (např. značka na oblečení – střední velikost – M) (oblast – móda)
 b) zčásti propečený biftek (oblast – gastronomie)

Dvojsměrka (pracovní list 1)

Žáci mají vyznačit barevně nebo zakroužkovat v tabulce na pracovním listě nejméně 10 typů médií, která používáme.

Potom si dle svého uvážení tři z nich vyberou a sepíší na řádky pod tabulkou jejich krátký popis. Opět ho mohou přečíst ostatním jako hádanku.

Zdroj:

MIČIENKA, M. a kol.: *Základy mediální výchovy, Praha: Portál, 2007.*

Stanoviště 1 - Média a čas

CÍL: Žák řadí typy médií podle jejich doby vzniku na časovou osu.
Žák popisuje typy médií a jejich využívání.

POMŮCKY: Papír, psací potřeby, pracovní list 2, pracovní list 3, text 3.

POPIS AKTIVITY:

Každý žák dostane jednu kartu s piktogramem, která představuje určité médium. Na zem rozložíme pás časové osy, ke kterému budou žáci přiřazovat své karty. Nejdříve každý z nich řekne o svém médiu základní informace, k čemu médium slouží (nebo sloužilo), jaký k němu má osobní vztah nebo jakou má s tímto médiem zkušenost.

Potom položí kartu na časovou osu k období, ve kterém podle něj médium vzniklo. Může zdůvodnit, proč si myslí, že je to právě toto období a jak médium ovlivnilo vznik nebo zánik některých lidských činností (například vznik knihtisku vedl částečně k zániku povolání písaře, který přepisoval knihy).

Pokud máme větší skupinu, je lepší žáky rozdělit při představování jednotlivých médií do dvojic.

Seminář Udržitelný rozvoj, Sluňákov

DOPLŇUJÍCÍ AKTIVITY:

1. Vystup z řady

Motivační text

Při vzniku prvních médií bylo nutné pro úspěšnost jejich fungování dodržet tři základní principy – princip času, princip prostoru a princip stanoveného kódu. Pokud byl jeden z principů porušen, dané médium nefungovalo (např. komunikace mohla před pár stoletími úspěšně probíhat jen za předpokladu, pokud účastníci rozhovoru byli ve stejném čase ve stejném prostoru a používali stejný dorozumívací kód – daný jazyk). Velkým snem dnešních tvůrců moderních médií je úplně zrušit nutnost fungování všech tří principů naráz a zdá se, že v případě mobilních telefonů, Skypu nebo Facebooku tohoto cíle moderní média dosahují. Pojďme si tedy zkusit popsát, jak to bylo dříve, jak je tomu teď a jaká nás asi čeká v oblasti komunikačních médií budoucnost.

Žáci si vezmou do ruky kartu s piktogramem jednoho média a budou reagovat na zadání učitele (nebo vedoucího stanoviště). Z řady vystoupí vždy ten, který může odpovědět na zadanou otázku kladně. V tomto případě necháme volný průběh pro reakce žáků a povedeme je k diskusi, především v případě úvah o tom, kam směřuje vývoj moderních komunikačních médií a kam by chtěli, aby směřoval.

Ukázka možných otázek (více je uvedeno v textu 3):

- Které médium vzniklo podle vašich odhadů jako první? (řeč, komunikace)
- Které médium je spojeno s budováním železnice? (telegraf)
- Jaký bude další krok ve vývoji médií? Jak bude vypadat médium budoucnosti, které bude usnadňovat komunikaci nebo přinášet zábavu? (čip v těle člověka, přenos myšlenek atd.)

2. Média a historické osobnosti (práce ve dvojicích)

S časovou osou můžeme pracovat nejrůznějším způsobem. Pokud k ní doplníme piktogramy médií a letopočty, můžeme ještě využít připravené sady karet této doplňkové aktivity, která se týká využívání médií známými historickými osobnostmi. Každé dvojici dáme kartu s otázkou (z textu 3), na kterou se po krátkém promyšlení pokusí dvojice odpovědět a přiřadí pak svou kartu na časovou osu k období, ve kterém osobnost jmenovaná na kartě žila. Tím můžeme otevřít diskusi na téma, jaká média tato osobnost mohla skutečně využívat a při troše fantazie položit i otázku, jaké médium by tuto osobnost vzhledem k její povaze zajímalo v dnešní době. Dojdeme k zajímavým odpovědím. (Podle studentů by se například český panovník Karel IV. určitě výrazně zajímal o internet a možnosti vytvoření své vlastní webové stránky.)

Otázky z pracovního listu můžeme žákům také zadat jako domácí práci a požádat žáky, aby své odpovědi ověřili na internetu nebo v encyklopediích a sepsali si pár argumentů a údajů, které jim budou sloužit k obhájení odpovědí.

Ukázka možných otázek (více je uvedeno v textu 3):

- Mohl Napoleon využívat při zprávách z bojiště telegraf? (ne)
- Mohl J. Lennon používat mobilní telefon? (ne)
- Mohla Marie Terezie posílat dopis psaný na papíře? (ano)
- Mohl Alexandr Veliký číst tištěnou knihu? (ne)

3. Média a moje rodina

S časovou osou můžeme pracovat také motivačně ve vztahu k rodině. Vyzveme žáky, aby každý dle svého názoru reagoval na otázky pokládané učitelem (nebo vedoucím stanoviště) a v případě kladné odpovědi se postavil k obrázku jmenovaného média.

Pokládané otázky můžeme žákům vytisknout a dát s sebou domů, aby si své odpovědi u některého z členů rodiny mohli ověřit.

Seminář Média, Brno

Ukázka možných otázek (více je uvedeno na pracovním listě 3):

- Měl váš dědeček ve vašem věku doma telefon?
- Měl váš otec ve vašem věku doma barevnou televizi?
- Četla vaše babička tištěné barevné časopisy? (Víte, jak se jmenovaly?)

Zdroje:

Buermann, U.: *Jak (pře)žít s médii*. Hranice: Fabula, 2009.
 Mičienka, M. a kol.: *Základy mediální výchovy*. Praha: Portál, 2007.
 Svět průřezových témat: *Mediální výchova*. Praha: Raabe, 2009.

Stanoviště 2 – Reklamní slogany

CÍL: Žák popisuje základní cíle reklamy.
 Žák označí některé z přesvědčovacích technik reklamy.

POMŮCKY: Psací potřeby, papír, pracovní list 4, text 4.

POPIS AKTIVITY:

Reklamní slogan je výrazné a snadno zapamatovatelné slovní spojení či věta, která slouží k propagaci produktu. Někdy je slogan definován jako „slova, která vydělávají peníze“. Vyzkoušíme si teď jejich působivost.

V následující aktivitě pracují žáci každý sám na pracovním listu 4, který obdrží od vedoucího stanoviště.

Hned na počátku této aktivity nastolí vedoucí stanoviště atmosféru soutěže. Každý musí pracovat samostatně, pod časovým limitem, nikdo nesmí mluvit. Časový limit dáme krátký (maximálně 3 minuty). Je zřejmé, že vyplnění všech částí vynechaných sloganů nepůjde stihnout (není to ani cílem této aktivity).

Po vypršení určeného času budeme společně kontrolovat dobře doplněné slogany a za správné doplnění si žák přidělí bod, za nesprávné doplnění nulu. Potom si žáci sečtou body na svém pracovním listě.

A kdo je vítězem? Překvapivě ten, který má nejméně bodů, protože na něj má reklama a reklamní slogan nejmenší vliv.

Seminář Média, Sluňákov

Ukázky sloganů:

Vaše čokoládová hvězda	Orion
Kočky by kupovaly	Whiskas
Když ji miluješ, není co řešit	Kofola

DOPLŇUJÍCÍ AKTIVITA:**Tvorba sloganu**

Můžeme si připravit pár prázdných obalů od výrobků, které nejsou v médiích tolik propagovány. Žáci se rozdělí do skupin a každá skupina se pokusí vytvořit slogan pro svůj výrobek. Pokud máme časový prostor, mohou vytvořit žáci i jednoduchou televizní reklamu (dramatickou etudu), kterou představí po krátkém nazkoušení spolužákům.

Při tvorbě sloganu lze využít Text 4, na kterém jsou uvedeny zásady tvorby sloganů.

Zdroje:

Svět průřezových témat: Mediální výchova. Praha: Raabe, 2009.

Mičienka, M. a kol.: Základy mediální výchovy. Praha: Portál, 2007.

Pospíšil, J., Závadná, L.S.: Mediální výchova: metodika. Kralice na Hané. Computer Media, 2010.

Stanoviště 3 – Můj den s reklamou

CÍL: Žák odhaluje vztah mediálních reklamních sdělení a reality.
 Žák prožívá míru tlaku reklamních sdělení na jeho každodenní život.
 Žák se učí kriticky přistupovat k informacím předkládaným médii.

POMŮCKY: Papír, psací potřeby, pracovní list 5.

POPIS AKTIVITY:

Žáci se rozdělí do dvojic a pokusí se během krátkého času doplnit správně text na pracovním listě. Společně si potom texty přečteme a upravíme. Pokud máme časovou rezervu, pokusí se žáci ve dvojicích napsat krátký prázdninový příběh s reklamou na připravenou část pracovního listu. Tuto tvorbu můžeme zadat žákům i jako samostatnou domácí práci a vyhodnotit ji v některé z hodin českého jazyka.

Ukázka části textu:

Ráno vstanu z postele, kouknu na naši kočku a hned vím, že ta naše by rozhodně kupovala .....
 Nejdříve zařadím ranní hygienu s výrobky nakoupenými v drogerii ....., kde jsem člověkem a kde nakupuji. Potom navštívím náš záchod, kde ..... zabil všechny známé druhy bakterií a nic nebezpečného mi zde tedy nehrozí. Obléknu se do čistoskvoucího prádla, protože je vyprané .....
 a usednu v naší nové kuchyni ..... ke snídani, kde na mě čeká hrnek teplého čaje .....
 od rodinného přítele.

DOPLŇUJÍCÍ AKTIVITA:**Cesta do školy**

Vyzveme žáky, aby se pokusili sepsat co nejpřesněji, kolik reklamních billboardů, upoutávek a značek potkají cestou do školy. Žáci se mohou rozdělít do skupin podle toho, jak se do školy dopravují. Tato skutečnost, jak sami zjistí, bude často velmi výrazně ovlivňovat množství jejich setkání s reklamou.

Skupiny sepíší jednotlivé slogany pod sebe a pokusí se k nim přiřadit výstižný přívlastek (přívlastek přitom častěji reaguje na vizuální podobu reklamy, kterou chodec během cesty městem zaznamenává). Mluví skupin potom tento seznam přečte buď jako pouhý výčet pojmenování nebo jako krátký příběh. V určitém slova smyslu se touto částí aktivity přiblížíme tvorbě dadaistů a surrealistů, kteří právě takovýmto způsobem v počátcích svého hnutí tvořili své básnické texty. Ve vyšších ročnících můžeme tuto aktivitu využít jako motivaci k tématu vzniku uměleckých hnutí na počátku dvacátého století (a to v hodinách literární výchovy nebo výtvarné výchovy).

Například

- a) *Křičící billboard politiků, poskakující Nike, trčící autobazar, zrudně visící Canon, červenající se Casino, vlající Shell, číhající slevy 100 % atd.*
- b) *Vyjdu z domu a hned vidím: Kupte si křupavé, voňavé, zaručeně čerstvé! Než dorazím na zastávku, tak na mě mávají 80% slevy. Nasednu do autobusu a už na mě útočí z tašek a batohů smějící se značky firem a poblikávající displeje mobilů.*

Podle časových možností nabídneme skupině otázky k diskuzi:

- *Zdá se vám, že vás každodenní setkání s těmito reklamními upoutávkami ovlivňuje a řídíte své aktivity či nákupy podle některé z těchto reklam?*
- *Která z reklam vás poslední dobou při procházení městem opravdu zaujala nebo přímo ovlivnila vaše rozhodování?*
- *Která z reklam v televizi vás poslední dobou zaujala nebo přímo ovlivnila vaše rozhodování?*
- *Která z reklam na internetu vás poslední dobou zaujala nebo přímo ovlivnila vaše rozhodování?*

Zdroje:

Svět průřezových témat: Mediální výchova. Praha: Raabe, 2009.
Matoušek, J. a kol.: Město = Medium, Praha: BiggBoss, 2012.

Stanoviště 4 – Kolportéři

Kolportér je roznašeč nebo pouliční prodejce novin.

Zdroj: <http://slovník-cizich-slov.info/kolporter>. [online]. [cit. 2012-01-27].

CÍL: Žák odhaluje vztah mediálních sdělení a reality.
 Žák rozlišuje seriózní mediální informaci od bulvární.
 Žák se učí kriticky přistupovat k informacím předkládaným médií.

Cílem tohoto stanoviště je seznámit žáky s činnostmi, které jsou spojené s novinářskou prací a také s vlivem novin jako média, které má silný vliv.

POMŮCKY: Psací potřeby, papír, pracovní list 6, text 5, text 6.

POPIS AKTIVITY:

Připravíme si pro skupinu rozstříhaný pracovní list 6, na kterém jsou připraveny názvy nejznámějších českých periodik a deníků (Lidové noviny, Hospodářské noviny, Oblastní noviny – např. Olomoucký den, atd.) Je vhodné mít na stanovišti od každé tiskoviny připravený ukázkový kus a velmi stručně žákům dané noviny představit. Žáci se potom rozdělí do menších skupinek a zástupce každé skupinky si vytáhne jeden z připravených lístků tak, aby název novin viděli jen členové jeho skupinky.

Potom žákům přečteme krátký text připravené zprávy (text 6) nebo aktuální zprávy, kterou vybereme z novin. Skupinky mají za úkol vytvořit k přečtené zprávě tři poutavé titulky, které by se mohly objevit v jejich periodiku. Následně zvolí mluvčího skupiny – kolportéra, který titulky přečte nebo dramaticky předehraje jako skutečný pouliční prodejce novin.

Touto formou necháme proběhnout připravené výstupy všech skupin, pokusíme se hádat, o která periodika šlo, a necháme žáky zdůvodnit, podle čeho název novin poznali. S mladšími žáky, kteří se tolik neorientují ve „světě novin“, zaměříme aktivity jen na tvorbu protikladných titulků (pro bulvární tisk a pro seriózní tisk).

DOPLŇUJÍCÍ AKTIVITA (práce ve dvojicích):

Noviny

Z novin a časopisů vystříhneme zajímavé fotografie nebo krátké články. Rozmístíme volně na lavici a připravíme prázdné lístečky, na které mohou žáci psát buď titulky, nebo krátké poutavé komentáře k fotografiím. Každá dvojice si vybere jeden nebo dva připravené materiály a úkol zpracuje. Můžeme žáky vyzvat, ať napíšou i název novin nebo časopisu, ve kterém by se mohl jejich příspěvek objevit (nebo také název toho periodika, ve kterém by se určitě objevit nemohl).

Stanoviště 5 – Vznik a vývoj fámy

- CÍL:** Žák odhaluje vztah tištěného slova a reality.
 Žák odhaluje citlivost způsobu předávání informací.
 Žák se učí vytvářet si odstup od mediálních sdělení.
 Žák procvičuje čtení s porozuměním.

POMŮCKY: Psací potřeby, papír, pracovní list 7, text 6.

POPIS AKTIVITY:

Ze skupiny vybereme čtyři žáky, které pošleme ven z místnosti (nebo do prostoru, kde nás nebudou slyšet). Ze zbývajících žáků, kteří zůstali v místnosti, vybereme jednoho, který bude prvním „předavatelem“ informací.

Všem přítomným přečteme jednu vybranou zprávu připravenou v textu 6. Žák, který byl určen jako první „předavatel“, se snaží zapamatovat si co nejpřesněji všechny sdělené informace. Potom zavoláme jednoho ze skupiny čekající za dveřmi a „předavatel“ mu co nejpřesněji převypráví přečtenou zprávu. Ten se jí snaží zapamatovat, aby ji mohl předat dalšímu příchozímu. Tento způsob předání by měl proběhnout nejméně čtyřikrát. Žáci během aktivity zjistí, jak těžké je zapamatovat si informaci a bez zkrácení ji předat dále. K tomu málokdy dojde. Většinou poslední příjemce zprávy získá jen pár informací z původní přečtené zprávy a tyto informace jsou často ještě pozměněné nebo úplně vymyšlené.

Seminář Média, Prostějov

DOPLŇUJÍCÍ AKTIVITA:

Je to pravda?

Z pracovního listu 7 vystřihneme připravené krátké zprávy. Žáci se rozdělí do dvojic nebo trojic, přečtou si text a označí příložením kartiček (z pracovního listu 7), která zpráva je pravdivá a která nepravdivá (✓ – pravdivá, X – nepravdivá).

Pokud máme časový prostor, otevřeme s žáky diskuzi na téma, jakým způsobem se snažíme ověřovat pravdivost zpráv, které nám média nabízejí. Nebo jenom přijímáme to, co je nám předkládáno?

Stanoviště 6 – Logo výrobu

- CÍL:** Žák popisuje základní cíle využívání loga v reklamě.
 Žák prožívá míru tlaku reklamy na svůj každodenní život.
 Žák rozpoznává podstatné od nepodstatného.

POMŮCKY: Papír, psací potřeby, obaly od výrobků, pracovní list 8.

MOTIVAČNÍ TEXT:

Slovo logo je odvozené od řeckého pojmu logos, což znamená slovo, řeč, zákon, a je užíváno v našich podmínkách pro označení firmy, společnosti nebo instituce. Prostřednictvím materiálů a výrobků, na kterých je vždy viditelně uváděno, pomáhá s utvářením povědomí o organizaci a o značce jako takové (image-building). Mělo by být srozumitelné, lehce zapamatovatelné a originální. A mělo by také nést základní myšlenku firmy, která produkt vyrábí.

Na pracovním listě se můžeme přesvědčit, jak úspěšná jsou v tomto smyslu loga firem světových značek a také se zamyslet nad faktem, jak houževnatě prostřednictvím reklamy na nás tyto uměle vytvořené znaky působí, často až tak, že zabírají větší místo v naší paměti než přirozené tvary předkládané samotnou přírodou.

POPIS AKTIVITY:

Pro žáky je připravený pracovní list, který je rozdělený na poloviny. V jedné polovině jsou loga známých velkých společností a v druhé půlce jsou obrázky rostlin a zvířat. Žáci se nejdříve pokusí vyplnit levou polovinu a napíší názvy značek známých světových společností. Zjistíme, že tato část jde žákům docela lehce a v případě konkrétnějších otázek na téma, čím se daná společnost zabývá, často dostaneme přesnou a rychlou odpověď. Necháme je potom vyplnit pravou polovinu pracovního listu. Část žáků zjistí, že potřebuje větší časový prostor pro doplnění této části a také zjistí, že na otázky typu – uveďte přesný název rostliny, ze které list pochází – neznají odpověď. Dáme jim prostor, aby se vyslovili k tomu, jakou důležitost ve svém životě přikládají světu přírody kolem nás a jakou světu materiálnímu. Je vhodné toto diskuzní téma otevřít v některé z hodin Občanské výchovy a nechat prostor na vyprávění zážitků. Upozorňujeme, že při diskuzi je potřeba postupovat citlivě, protože právě vlastnictví určitých značek mobilů a oblečení je ve věku dospívání ožehavou otázkou, která velmi často rozděluje třídu do menších izolovaných skupin. V diskuzi bychom se měli orientovat více na témata spojená s pobytem v přírodě a na osobní zážitky spojené s tímto pobytem, které tvoří protipól materiálního světa.

DOPLŇUJÍCÍ AKTIVITA:

Změna loga

Některé firmy se po delší době trvání rozhodují pro změnu svého loga. Troufli byste si předělat některé logo firmy světové značky uvedené na pracovním listu? Inspirovat se můžete i na některých webových stránkách, kde lidé vytvářejí parodie některých log, aby upozornili na to, že něco jiného společnost svým logem hlásá a něco jiného svými aktivitami koná.

Zdroje:

<http://www.youtube.com/watch?v=tfKwCpmH60w>. [online]. [cit. 2012-01-27].

Stanoviště 7 – Práce s reklamou

CÍL: Žák popisuje základní cíle reklamy a označí některé přesvědčovací techniky.

Žák prožívá míru tlaku reklamy na svůj každodenní život.

Žák se učí kriticky přistupovat k informacím předkládaným reklamou.

POMŮCKY: Papír, psací potřeby, pracovní list 9.

POPIS AKTIVITY:

Rozdáme žákům do dvojic pracovní list, na kterém jsou uvedeny v tabulce nejčastější přesvědčovací techniky, kterými se snaží tvůrci reklamy dosáhnout svého cíle – ovlivnit zákazníka. Společně zhlédneme ukázkou jedné reklamy (odkazy na přehrání reklam z internetu nalezneme na DVD přiloženém k metodice) a pokusíme se zaznamenat do tabulky, které techniky se během reklamy objevovaly nejčastěji (opakování informace, odměna, hrozba, ztotožnění, humor, sexuální chování atd.). Pokusíme se společně také určit, na kterou věkovou skupinu byla zhlédnutá reklama zaměřena. Žáci se snaží definovat, podle čeho toto zaměření poznali. Potom vybereme 5 známých reklam a žáci se snaží při jejich sledování odhalit a zaznamenat do tabulky nejčastější přesvědčovací techniky. Vyzveme je, aby se pokusili do tabulky také zaznamenat, jestli jim na reklamě některá část vadí a proč.

DOPLŇUJÍCÍ AKTIVITA:

Jak ti chutná bez obalu

Vyzkoušíme si, jak chutnají jablečné nápoje od různých firem, když nevidíme při jejich konzumování jejich obal. Je opravdu nejchutnější ten nápoj, do jehož propagace se věnuje nejvíce finančních prostředků?

Připravíme sedm vzorků jablečných nápojů (džusů a 100% šťáv) do sklenic, které obalíme papírem a opatříme čísly. Každý žák dostane tabulku, do které bude zapisovat hodnocení podle stupnice uvedené v tabulce. Ochutnávku provede každý brčkem, které bude na stanovišti pro žáky připraveno. Po ukončení ochutnávky vedoucí stanoviště zapíše (nejlépe na flipchart) souhrn všech hodnocení jednotlivých vzorků a udělá součet. Skupina sama vyhodnotí, který nápoj chutnal většině žáků nejvíce.

Obaly od nápojů bychom měli mít na stanovišti k dispozici a měli bychom žáky vést k diskuzi o tom, jestli jako spotřebitelé čtou informace na obalech a příbalových letáčích. Jestli dokáží z těchto informací zjistit, zda ten nejchutnější nápoj je také podle složení ten nejkvalitnější.

Během této aktivity vystává často mnoho otázek, které se týkají kvality potravin a práv spotřebitele. Jsou to témata, na která potom můžeme navázat například v hodinách Občanské výchovy.

Zdroje:

[Http://dum.rvp.cz/materialy/clovek-a-reklama-pokus.html](http://dum.rvp.cz/materialy/clovek-a-reklama-pokus.html). [online]. [cit. 2012-01-27].

Stanoviště 8 – SMS zprávy

CÍL: Žák odhaluje podoby deformování jazyka prostřednictvím SMS zpráv.

Žák se učí kriticky přistupovat k informacím předkládaným médií.

Žák prožívá různé neverbální způsoby přenosu informace.

POMŮCKY: Papír, psací potřeby, pracovní list 10, text 7.

POPIS AKTIVITY:

Žáci se rozdělí do dvojic a vyberou si jeden z připravených lístků, na kterém je vzkaz napsaný v řeči SMS zprávy a pokusí se ho co nejdříve rozluštit. Každý lístek má číslo, které si k přepsanému textu dvojice zapíše. Zprávy na lístcích mají různou úroveň „zašifrování“ od jednoduchých zpráv bez diakritiky až po zprávy složené povětšinou z akronymů a emotikonů. Kontrolu potom provedou žáci společně s vedoucím stanoviště nebo učitelem.

Aktivita může v případě dostatku času pokračovat. Vyzveme dvojice, aby sestavily svou SMS zprávu, ve které použijí co nejvíce zkratk a emotikonů a ostatní se potom co nejdříve pokusí o její přepis.

Na konci aktivity bychom si měli nechat prostor pro krátkou diskusi o tom, jak SMS zprávy deformují běžný jazyk a položit například otázku, jestli se žáci domnívají, že se tento zkratkový typ řeči objeví i ve spisovném jazyce.

Informace pro učitele

Emotikon (český ekvivalent pro smajlík) je grafický symbol složený obvykle z interpunkčních a speciálních znaků, který vyjadřuje pisatelovu náladu, postoj či emoce. Význam této ikony je lépe interpretován při otočení o 90° doprava.

Používá se především v médiích, jako jsou internetové chaty a SMS zprávy. V současné době se začíná objevovat i v pravidelných periodikách, převážně pro mládež. Začíná pronikat i do běžného psaného projevu mládeže i do určitého typu literatury. Například Pavel Herout používá emotikony ve svých knihách o programování již od poloviny 90. let.

Zdroj: [Http://cs.wikipedia.org/wiki/Emotikon](http://cs.wikipedia.org/wiki/Emotikon). [online]. [cit. 2012-01-27].

DOPLŇUJÍCÍ AKTIVITA:

Předávání zpráv

Žáci dostanou tři minuty, aby se domluvili, jakým způsobem (beze slov) si budou ve skupině předávat zprávu. Jeden ze skupiny se stane vysílačem a stoupne si na druhý konec třídy.

Vedoucí stanoviště mu přečte krátké sdělení (jednu nebo dvě věty), které musí žák bez použití mluveného nebo psaného projevu odvysílat zbytku skupiny. Skupina si zvolí jednoho zapisovatele, který vysílané sdělení zaznamená a předá vedoucímu stanoviště. Aktivita je zajímavější, pokud ji hraje více skupin v jedné místnosti zároveň.

Žáci během aktivity zjistí, že si část textu dokáží domyslet, komunikují s vybraným vysílatelem zprávy a také se snaží naladit na jeho neverbální komunikační způsob vyjadřování. Jde o aktivitu, která výrazně podporuje skupinovou spolupráci.

Seminář Média, Prostějov

Stanoviště 9 – Sestavte novinovou zprávu

- CÍL:** Žák odhaluje vztah tištěného slova a reality.
 Žák odhaluje citlivost způsobu předávání informací.
 Žák se učí kriticky přistupovat k informacím předkládaným médií.

POMŮCKY: Papír, psací potřeby, pracovní list 11, pracovní list 12.

POPIS AKTIVITY:

Připravíme pro čtyři skupiny rozstříhanou zprávu z pracovního listu 11. Úkolem žáků je jednotlivé části zprávy poskládat tak, aby na sebe textově i významově navazovaly. Ve zprávě potom žáci označí pět slovních spojení, která do zprávy podle nich nepatří (jsou nespisová, příliš emotivně zabarvená nebo dokonce nepravdivá). Skupina také navrhne podobu fotografie – zadání pro fotografa, který má fotografii pro noviny pořídit. Na závěr vytvoří žáci poutavý titulek k celé zprávě, který by dokázal upoutat zájem čtenářů. Pokud máme časový prostor, navrhne skupině, aby vytvořila živý obraz k danému tématu novinové zprávy, a vedoucí stanoviště pořídí z této aktivity fotografii.

DOPLŇUJÍCÍ AKTIVITA:

Pozměněná fotografie

Žáci mají k dispozici základní sérii černobílých fotografií (pracovní list 12), kterou doplníme o vystřižené obrázky osob, zvířat nebo věcí vhodných pro tvorbu jednoduchých koláží. Na prázdné lístečky žáci připraví stručný popis fotokoláží, na kterých je zachyceno stejné prostředí, jen s jiným typem doplnění (osoby, zvířete či předmětu). Význam fotografie se pozměňováním doplněných obrázků osob, zvířat a věcí zásadně promění a měl by vést žáky k vytvoření zcela odlišných popisů. Po ukončení tvorby si necháme krátký prostor pro diskusi na téma, jak lze manipulovat prostřednictvím médií i s obrazovou informací a zeptáme se žáků, jak pohlíží na retušování fotografií známých osobností a fotomodelek.

O zajímavé staré objekty projevíli zájem podnikatelé.

Město bude zřizovat nové útulky pro opuštěná zvířata.

Filmaři si vybírali staré objekty k natáčení nového filmu.

U starých objektů hrozí požáry – budou zbourány.

Zdroje:

MIČIENKA, M. a kol.: *Základy mediální výchovy*. Praha: Portál, 2007.

4. Závěrečná reflexe

Po ukončení tematického dne doporučujeme věnovat ještě alespoň jednu hodinu v každé třídě závěrečné reflexi. K tomu můžeme opět využít aktivitu z úvodní motivační hodiny **Vymění si místo ten, kdo...** a zvolit otázky směřující k ověření trvání či změně některých postojů (např. vymění si místo ten, kdo se pokusí trávit více času s kamarády venku, ten, kdo bude teď opatrnější při čtení internetových zpráv, ten, kdo bude tolerantnější k odlišnostem druhých atd.).

Můžeme opět složit časovou osu s doplněním obrázků médií a vyzvat žáky, aby se pokusili zformulovat, o co lidé přišli s nástupem nového média nebo naopak, co bylo zachováno a inovováno (např. s nástupem knihtisku postupně zaniklo opisování textů a knih a také zaniklo povolání písaře, ale rozšířila se možnost čtení knih pro větší množství lidí). Jde o upozornění na fakt, že každá inovace směřuje ke zdokonalování, od kterého si lidé často slibují ulehčení v určité oblasti, a zároveň však dává prostor k zániku nepoužívaného.

Je vhodné, aby během reflexe zazněla i otázka, jestli nám média usnadňují život nebo jestli se na nich stáváme spíše závislí. Můžeme toto téma využít pro vedení diskuzní ligy, kdy se třída rozdělí na ty, kteří obhajují média jako zdroj usnadňování komunikace, a na ty, kteří argumentují proti.

Nabízí se i forma zadání tvorby krátké literární eseje na téma „médiá a my“ nebo na téma některého citátu spojeného s médii. Jeden vhodný nabízíme.

*Největším luxusem dnešní doby je být mimo dosah.
A během chvíle off-line tu pro něco nebo pro někoho opravdově být.*

Miriam Meckelová

Přehled příloh tematického dne:

Pracovní list	1 Slovo médium, dvousměrka.
Pracovní list	2 Časová osa, piktogramy.
Pracovní list	3 Vystup z řady.
Pracovní list	4 Reklamní slogany.
Pracovní list	5 Můj školní den s reklamou.
Pracovní list	6 Kolportéři.
Pracovní list	7 Je to pravda.
Pracovní list	8 Světové značky.
Pracovní list	9 Práce s reklamou.
Pracovní list	10 Texty SMS zpráv.
Pracovní list	11 Sestavte novinovou zprávu.
Pracovní list	12 Koláž.
Text 1	Tabulka stanovišť.
Text 2	Výzvy k výměně místa.
Text 3	Vystup z řady.
Text 4	Zásady při tvorbě sloganů.
Text 5	Zásady při tvorbě titulků.
Text 6	Vývoj fámy.
Text 7	Zkratky a emotikony.